

Forebygging av gjentagende vold i nære relasjoner

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2013

Kand.nr: 754

Antall ord: 6600

Sammendrag

Hvordan kan politiet forebygge gjentagende vold i nære relasjoner ved bruk av forskningsdokumentert offerkunnskap og oppsøkende virksomhet beskrevet i “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet?

Problemstillingen søker å trekke ut og drøfte essensielle utfordringer som finnes i ofrenes komplekse livssituasjon sammenvevet av vold, trusler, kjærlighet, håp og avhengighet. Sentralt står en identifisert interessekonflikt mellom politi og offer som eksisterer i norsk politis intervensjonsprosess mot vold i nære relasjoner. Interessekonflikten består av ulike forventninger, behov og ønsker hos politi og offer. Disse står steilt mot hverandre på bristende grunn. Politiets jag etter judisiell informasjonsinnhenting for å danne et rettslig handlingsrom møter ofte offerets motstridende ønsker i etterkant av voldsutøvelse i nære relasjoner. Interessekonflikten kan medføre en uønsket samarbeidsbrist mellom politi og offer (Aas 2009).

Besvarelsen søker å integrere kunnskapen om offerets reaksjonsmønster i en varsom, offerorientert intervensjon mot vold i nære relasjoner ved bruk av aktiv oppsøkende virksomhet beskrevet i “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet. Prosjektet inneholder et treleddet intervensjonsprogram med elementer fra situasjonell forebygging og problemorientert politiarbeid. Hensikten med den oppsøkende virksomheten er å påvirke manipulerbare elementer i offerets og gjerningspersonens tilværelse, slik at mulighetene for voldsutøvelse kveles (Hanmer m.fl. 1999, Aas 2009, Myhre Lie 2011).

Intervensjonsstrategien åpner for en formålstjenlig samhandling mellom politi, offer, gjerningsperson og offentlig hjelpeinstanser gjennom en alternativ kanal som i svært liten grad er styrt av straffeprosessuelle virkemidler. Den er således mer kompatibel med offerets tilværelse, forventninger, behov og ønsker, samtidig som den beviselig forebygger gjentagende vold i nære relasjoner (Hanmer m.fl. 1999, Aas 2009).

Det kan imidlertid innvendes mot strategien at den mangler tiltak forankret i personorientert forebygging i form av behandling for voldsutøvelse. Det foreligger også en reell mulighet for stigmatisering av offer og gjerningsperson som følge av økt tilstedeværelse av politi, offentlig støtte- og hjelpeapparat og privat sosialt nettverk. Dessuten mangler prosjektet en strukturert plan for håndtering av barn som lever i vold i nære relasjoner.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning.....	4
1.1 Innledning.....	4
1.2 Problemstilling	5
1.3 Akademisk ståsted og forforståelse.....	5
1.4 Avklaring av begreper og definisjoner	6
1.4.1 Begrepet “vold i nære relasjoner”	6
1.4.2 Begrepet “oppsøkende virksomhet”	7
1.4.3 Begrepet “forebygge”	7
Kapittel 2 Metode.....	8
2.1 Valg av oppgavetype	8
2.2 Valg av kilder	8
2.3 Kildekritikk	9
Kapittel 3 Hoveddel.....	10
3.1 Historisk situasjonsbeskrivelse og utviklingsforløp.....	10
3.2 En interessekonflikt mellom politi og offer.....	13
Figur 1 - “Voldshjulet” (Politidirektoratet 2009: 9) – illustrasjon av den sirkulære prosessen.....	15
Figur 2 - “Interessekonflikt” (Aas 2009, Hoyle 1998, Lund 1992) – illustrasjon av interessekonflikten mellom politi og offer	17
3.3 “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen.....	18
3.3.1 Hvordan kan politiet forebygge gjentatt vold i nære relasjoner ved bruk av “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen?	18
Figur 3 - “Kriminalitetstrianglet” (Myhre Lie 2011: 258) – illustrasjon av rutineaktivitetsteorien	18
Figur 4 - “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen (Hanmer m.fl. 1999) – illustrasjon av intervensjonsnivåene	19
3.3.2 Modellens forebyggingseffekt på gjentatt vold i nære relasjoner	20
3.3.3 Positive og negative bemerkninger ved modellen.....	21
Kapittel 4 Avslutning	24
4.1 Konklusjon	24
Referanseliste	25

Kapittel 1 Innledning

1.1 Innledning

I praksisåret tjenestegjorde jeg ved en politistasjon i Østfold politidistrikt. I løpet av praksisåret deltok jeg på flere oppdrag subsumert under vold i nære relasjoner. Jeg utførte i tillegg andre oppgaver som er en del av politiets handlingsmønster i møtet med vold i nære relasjoner, blant annet avhør av direkte berørte parter.

Erfaringen fra praksisåret er at vold i nære relasjoner er et tilbakevendende problem i enkelte parforhold. Voldelige parforhold er imidlertid ikke en ensartet gruppe med tydelige, gjenkjennelige atferdsmønstre. Spekteret av vold i nære relasjoner involverer alt fra enkeltstående voldshandlinger utløst av situasjonelle faktorer til strukturerte mishandlingsforhold i et mønster preget av makt og dominans (Aas 2009).

Det er likevel mulig å se et gjentakende mønster ved at de samme adressene og personene er involvert i vold i nære relasjoner. Erfaringsmessig befinner ofre for vold i nære relasjoner seg i et ambivalent spenningsfelt mellom å tilgodese gjerningspersonen og å samarbeide med politiet. Aas (2009) peker på ofrenes ambivalente atferd i møtet med politiet og dets arbeid med vold i nære relasjoner sett i lys av en kompleks livssituasjon og en rekke bakenforliggende årsaker.

Politiet opplever disse tilslørende og uklare hendelsene som problematiske i sitt arbeid med vold i nære relasjoner (Aas 2009).

I Leeds i England ble det i bydelen Killingbeck gjennomført et prosjekt som rettet søkelyset mot gjentatt viktimisering i voldelige parforhold – “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet. Prosjektet ble utformet av Hamner m.fl. (1999) på nittitallet. Forebyggingsmodellen som beskrives i prosjektet er strukturert med et treleddet intervensjonsprogram overfor både offer og gjerningsperson. Prosjektet representerer en systematisk og oppsøkende tilnærming til vold i nære relasjoner. Prosjektmodellen inneholder elementer både fra problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging (Aas 2009).

Denne oppgaven vil behandle utviklingen av norsk politis arbeid med vold i nære relasjoner og relevante utfordringer som oppstår i dette arbeidet. Oppgaven vil drøfte hvilke muligheter og begrensninger som ligger i forskningsdokumentert offerkunnskap og “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet for anvendelse i norsk politis forebyggende innsats mot gjentakende familievold.

1.2 Problemstilling

Hvordan kan politiet forebygge gjentagende vold i nære relasjoner ved bruk av forskningsdokumentert offerkunnskap og oppsøkende virksomhet beskrevet i “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet?

Problemstillingen vil belyse hvordan politiet kan drive oppsøkende virksomhet i sitt arbeid mot vold i nære relasjoner. Et sentralt element blir å drøfte hvilke muligheter og utfordringer som eksisterer i politiets oppsøkende virksomhet i familievoldssaker.

Essensielt er de forventninger, ønsker og behov som eksisterer mellom politi og offer i familievoldssaker. Forskning på området har økt politiets bevissthet omkring ofrenes komplekse liv, atferd, vurderinger og valg når politi og rettsvesen koples inn i saken (Lund 1992, Hoyle 1998 i Aas 2009 og NOU 2003:31). Denne offerkunnskapen utleder en unik mulighet til å se alternative muligheter for intervensjon og håndtering av vold i nære relasjoner. Sentralt står spørsmålet om politiet effektivt kan forebygge vold i nære relasjoner ved å vektlegge ofrenes definerte forventninger, behov og ønsker i større grad enn strafferettslige og juridiske føringer på saksfeltet, slik at en offerorientert tilnærming leverer premissene for politiets forebyggingsstrategi. Forebyggingsstrategien vil illustreres gjennom modellen beskrevet i “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet.

Av plasshensyn vil diskusjonen rundt barn som ofre for vold i nære relasjoner tones ned. Det er imidlertid særdeles viktig å trygge, se, høre og forstå barnet. Det er også avgjørende for å motvirke sosial reproduksjon og tillæring av uønsket atferd.

1.3 Akademisk ståsted og forforståelse

Bacheloroppgaven skal ta utgangspunkt i politiets forebyggende arbeid. På politihøgskolen undervises det i forebyggende politiarbeid. Dette fagfeltet tjener som et rammeverk rundt oppgaven.

I faget “forebyggende politioppgaver” undervises det blant annet i problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging. Situasjonell forebygging har som siktemål å påvirke de fysiske omgivelsene rundt en straffbar handling, fremfor å påvirke de bakenforliggende årsakene til at kriminalitet begås. Det sentrale elementet ved situasjonell forebygging er å innordne omgivelser og situasjoner på en tilfredsstillende måte slik at muligheten til å begå kriminalitet reduseres (Myhre Lie 2011).

Problemorientert politiarbeid (POP) har en rekke likhetstrekk med situasjonell forebygging. Det synliggjøres gjennom at mange POP-prosjekter resulterer i situasjonelle tiltak. Det skisseres en betydelig forskjell når det gjelder modellenes hovedformål. Situasjonell forebygging har som mål å påvirke de direkte årsakene til at kriminalitet oppstår. Problemorientert politiarbeid har imidlertid som mål å effektivisere politiets ressurser gjennom proaktive tiltak for å arbeide mindre hendelsesstyrt (Myhre Lie 2011).

Kunnskapsstyrt politiarbeid blir i tillegg trukket frem som en viktig del av politiets forebyggende arbeid. I kunnskapsstyrt politiarbeid ligger det at en skal systematisere egne erfaringer og ta i bruk intern og ekstern vitenskapelig kunnskap. Ved å ha en vitenskapelig og akademisk tilnærming til det forebyggende politiarbeidet, vil målrettede politistategier som beviselig forebygger kriminalitet kunne utarbeides (Myhre Lie 2011).

1.4 Avklaring av begreper og definisjoner

1.4.1 Begrepet “vold i nære relasjoner”

Begrepet “vold” rommer handlingsalternativer på både fysisk og psykisk plan. Straffeloven § 219 utleder totalt fem handlingsalternativer mot en nærstående: “True, tvinge, krenke, begrense bevegelsesfriheten til og utøve vold mot.” Begrepet “vold” i denne sammenheng forstås som tvang og trusler, frihetsberøvelse, legemskrenkelser og øvrige krenkelser som brudd på besøksforbud og seksuelle krenkelser. Videre stiller loven krav til at disse handlingene utøves som mishandling, enten som enkeltstående grove handlinger eller som sammenhengende og vedvarende mishandling i en maktstrukturell form (Ot.prp. nr. 113 (2004-2005), s. 46).

Ulike begreper som “seksualisert vold,” “familietragedier,” “familievold” og “kvinnemishandling” blir i utredningen “Retten til et liv uten vold” kritisert for å tilsløre maktforholdet i relasjonen mellom voldsutøver og offer (NOU 2003:31, s. 37). Kritikken dreies mot at begrepene ikke viser kjønnsretningen volden utøves i, at de ikke ansvarliggjør gjerningsmannen og at de bygger opp under volden som et privat problem. I utredningen benyttes begreper som “menns vold mot kvinner og barn i nære relasjoner” og “menns vold mot kvinner i nære relasjoner.” Disse begrepene viser i større grad hvilken retning volden utøves i. I tillegg ansvarliggjør begrepene voldsutøveren. Begrepsbruken forsvares med at det hovedsakelig er menn som utøver vold mot kvinner i nære relasjoner.

I motsetning til utredningens tydeliggjøring av kjønnsretningen volden utøves i, argumenterer Aas for at menn også er ofre for vold i nære relasjoner. Det trekkes frem som et problem ved

begrepsbruken i utredningen. Aas peker videre på at det er ideologiske forskjeller på forskningsfeltet i skjæringspunktet mellom kjønnsnøytral forskning og feministisk-orientert forskning. Dette er et forhold som påvirker hvilket begrep som kommer til anvendelse (Aas, 2009)

Selv om det i den offentlige diskurs skimtes en uenighet rundt begrepsbruken, har jeg valgt å legge til grunn straffelovens § 219 definisjon av “nære relasjoner.” Dette for å inkludere både menn og kvinner som potensielle og legitime ofre for vold i nære relasjoner. De relasjonelle båndene som nevnes i straffebudet er: Tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer, sin eller tidligere eller nåværende ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, sin slektning i rett oppstigende linje, noen i sin husstand, eller noen i sin omsorg.

1.4.2 Begrepet “oppsøkende virksomhet”

Med oppsøkende virksomhet i forhold til vold i nære relasjoner siktes det til oppfølgingstiltak etter at et straffbart forhold er oppdaget. Oppsøkende politivirksomhet karakteriseres av å ha en langsiktig og strukturert tilnærming til problemet i motsetning til ordinært hendelsesstyrt politiarbeid hvor straffeprosessuelle virkemidler er det gjeldende verktøyet for å løse en akutt situasjon.

Spenningsforholdet mellom hendelsesstyrt virksomhet og oppsøkende virksomhet vil bli diskutert i hoveddelen i oppgaven.

1.4.3 Begrepet “forebygge”

Innenfor forebyggingsfeltet veksles det mellom begrepene primær- og sekundærforebygging.

Primærforebygging sikter seg inn mot å forebygge en hendelse før den har skjedd.

Målgruppen kan være avgrenset eller ubegrenset. Sekundærforebygging intervenserer mot en hendelse som har skjedd for å motvirke at nye oppstår. Forebyggingsbegrepet forstås dermed som proaktiv i forkant av en hendelse og reaktiv i etterkant (Myhre Lie 2011). Besvarelsen vil drøfte sekundære tiltak i tråd med oppsøkende virksomhet i etterkant av en hendelse.

Kapittel 2 Metode

2.1 Valg av oppgavetype

“Metoden forteller oss noe om hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap. Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er at vi mener den vil oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte.” (Dalland 2010:83)

Oppgaven har en teoretisk form. En teoretisk oppgave tar utgangspunkt i tidligere utarbeidet teori og empiri om temaet. Oppgavetyperen kjennetegnes ved at den presenterer den utvalgte teorien og anvender denne for å kaste nytt lys over problemstillingen.

Fordelen ved å anvende en teoretisk oppgaveform er at en ikke behøver å samle inn kvalitativ eller kvantitative data, bearbeide, analysere og drøfte disse. En teoretisk oppgaveform er ressursbesparende ved at en kan innhente tidligere utarbeidet teori og empiri og kaste nytt lys over denne ved å drøfte en problemstilling. Ulempen ved en teoretisk oppgaveform er imidlertid at teorien kan være utdatert og ha vesentlige mangler i forhold til nåværende status til kunnskapsfeltet. Samfunnet er i kontinuerlig utvikling. Det krever at teori om et spesifikt kunnskapsområde utarbeides parallelt med samfunnsutviklingen. I tillegg representerer oppgaveformen en begrensning ved at jeg ikke får innhentet kvalitativt materiale i form av intervju eller spørreundersøkelse blant tjenestemenn som har erfaring med “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen.

Ved å ta i bruk teori om “vold i nære relasjoner” og “Domestic Violence and Repeat Victimization”-prosjektet, vil det dannes et mer helhetlig bilde av politiets innsats mot vold i nære relasjoner som utgangspunkt for oppgavebevarelsen.

2.2 Valg av kilder

For å finne frem til relevant litteratur for å belyse problemstillingen, ble søkeordene “Vold i nære relasjoner”, “Domestic Violence and Repeat Victimization” og “Politiets arbeid med vold i nære relasjoner” benyttet i søkeprosessen. Ved søk ble databasene til politihøgskolens bibliotek og Google anvendt.

Doktorgradsavhandlingen “Politiinngrep i familiekonflikter” skrevet av Geir Aas (2009), beskriver ordensavdelingen i Oslo sitt møte med vold i nære relasjoner. Avhandlingen belyser blant annet politiets handlingsmønster i familiekonflikter, ofrenes opplevelse av politiinngrepene og ulike polititjenestepersoners subjektive opplevelse av arbeidet med vold i nære relasjoner.

Forebyggingsmodellen “Domestic Violence and Repeat Victimization” beskrevet av Hamner m.fl. (1999) retter søkelyset mot en konkret implementering av modellen utarbeidet for å forebygge gjentagende vold i nære relasjoner.

Publiserte handlingsplaner fra Justis- og beredskapsdepartementet om temaet vold i nære relasjoner og relevante NOU-publikasjoner vil bli benyttet som støttelitteratur.

Saksfeltet “vold i nære relasjoner” er for tiden under lupen for å utvikle effektive, strukturerte og enhetlige forebyggingsstrategier. Modellen “SARA:SV,” utviklet i Canada på nittitallet, er implementert og utprøvd som et pilotprosjekt ved politistasjonene Stovner og Horten.

Modellen søker å “kartlegge voldsutøverens tidligere historie med partnervold, voldsutøverens sosiale og psykiske situasjon og partnerens sårbarhet.” Modellen er i stor grad gjerningsmannsorientert ved kartlegging av risikofaktorer for voldsutøvelse

(<http://www.phs.no/om-phs/nyheter/nyhetsarkiv/2011/mai/sara-nytt-verktoy-for-risikovurdering-ved-familievold/>).

Jeg har imidlertid valgt å drøfte “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen, da denne skisserer en offerorientert tilnærming til forebygging av vold i nære relasjoner.

Modellen har ikke vært implementert og utprøvd i Norge.

Den utvalgte litteraturen danner et bredt teoretisk grunnlag for å belyse problemstillingen fra ulike innfallsvinkler som offerkunnskap, politiets arbeidsmetodikk og et økonomisk, sosiologisk og psykologisk perspektiv. Vedrørende kildeutvalg er det nødvendig å motvirke en selektiv utvelgelse av litteratur for å underbygge problemstillingen. Med denne grunntanken som utgangspunkt har jeg konsekvent forsøkt å velge litteratur med en bred teoretisk tilnærming til vold i nære relasjoner.

2.3 Kildekritikk

Primærkilder betegner kvantitativt og kvalitativt forskningsarbeid som intervju, spørreskjema og observasjon i sin opprinnelige form. Når denne informasjonen tolkes og bearbeides inn i en ny forståelsesramme av andre, betegnes det som en sekundærkilde. Jo flere ledd informasjonen tolkes og bearbeides i, desto større er sannsynligheten for at informasjonen dreies vekk fra sitt opprinnelige budskap. Oppgaven er hovedsakelig basert på sekundærkilder. Det foreligger dermed en reell mulighet for at informasjonen og teorien som behandles i oppgaven avviker noe fra sitt opprinnelige budskap.

Kapittel 3 Hoveddel

3.1 Historisk situasjonsbeskrivelse og utviklingsforløp

I 1970-årene ble søkelyset for alvor rettet mot vold i nære relasjoner. Vold i nære relasjoner som kriminalitetssegment ble satt på kriminalpolitisk dagsorden både i Norge og internasjonalt. Feminister og kvinneforskere fremhevet vold i nære relasjoner som et reelt og tilstedeværende samfunnsproblem (Aas 2009).

Politiets arbeid med vold i nære relasjoner ble vurdert med et kritisk blikk. Med rot i den gjeldende oppfatning om vold i nære relasjoner som et privat problem, og ikke et anliggende for politiet, var det ikke utarbeidet strategi- eller handlingsplaner som definerte og stadfestet politiets rolle og handlingsmønster i møtet med vold i nære relasjoner. Hva som ble foretatt av politiet i den enkelte situasjon, var overlatt til den enkelte polititjenesteperson. På stedet ble det sjelden foretatt arrestasjoner av politiet. Hovedsakelig ble oppdragene “ordnet på stedet” ved å dempe konfliktnivået og mekle mellom partene (Hanmer m.fl. 1989 i Aas 2009).

Politiet ble kritisert for å fostre en kultur med “tradisjonelle, maskuline, autoritære og kvinnefiendtlige holdninger.” Kvinnene ble vurdert som medskyldige. Ansvarliggjøringen medførte i neste ledd en oppfatning om at volden var “fortjent.” Med denne argumentasjonen ble politiet kritisert for å mangle evne til forstå kompleksiteten og realiteten i situasjoner med vold i nære relasjoner (Stanko 1989: 52 i Aas 2009: 53).

I Norge ble også vold i nære relasjoner oppfattet som et problem som hørte inn under den private sfære. Aas (2009) peker på at politiets håndtering av denne type oppdrag var karakterisert av konfliktdempende tiltak i akuttsituasjonen uten videre intervensjon eller oppfølgende tiltak i etterkant. I en observasjonsstudie utført av Vibeke Lund i 1986 – 1987 ved Grønland og Økern politistasjon, peker hun på at midlertidige tiltak som atskilling av partene var det rådende virkemidlet politiet anvendte, for eksempel ved å bortvise en part fra hendelsesadressen eller bringe kvinnen til psykiatrisk legevakt. Informasjon om hjelpetiltak til kvinnen, bekymringsmelding til barnevernet og rapportskrivning ble tidvis unnlatt, til tross for at det var oppgaver tillagt politiet (Lund i Aas 2009: 54-55).

Politiets handlingsmønster viste en tydelig trend til å agere med midlertidige, konfliktdempende tiltak i akuttsituasjonen. Polititjenestemennenes subjektive forståelse av vold i nære relasjoner som et privat anliggende er sannsynligvis årsaken til at videre intervensjon ved forebyggende eller straffefølgende tiltak ble unnlatt.

Fra året 1988 kan det identifiseres et økt interesseomfang for familievoldssegmentet. Interessen, anerkjennelsen og forståelsen av segmentet som et samfunnsskadelig kriminalitetsområde har munnet ut i en oppkriminalisering som et ledd i innsatsen mot fenomenet. Strafferettslige og straffeprosessuelle virkemidler og handlingsplaner fra Justis- og beredskapsdepartementet sorterer som målrettede tiltak i bekjempelsen av kriminalitetsproblemet (Aas 2009).

Den juridiske utviklingen har skapt et mer handlekraftig politi ved at politiet har fått flere handlingsalternativer. Det kan imidlertid innvendes mot den rettslige utviklingen at den neglisjerer sentrale behov og kompleksiteten i livssituasjonen til offeret for volden. Aas (2009) peker på at det oppstår en interessekonflikt mellom politi og offer som følge av de juridiske retningslinjene for politiets intervensjon mot vold i nære relasjoner. Politiet kunne vært tjent med å anvende offerorientert tilnærming som tar høyde for offerets behov og ønsker. Interessekonflikten vil drøftes under en egen del av besvarelsen.

Som et ledd i oppkriminalisering, ble det i 1988 innført offentlig påtale i saker om vold i nære relasjoner. Innføringen av offentlig påtale anses som et resultat av kritikken politiet mottok for arbeidet på området (Aas 2009). Ved offentlig påtale er det politiet på eget initiativ som anmelder og begjærer gjerningsmannen tiltalt og straffet for voldsanvendelsen. Det frigjør offeret for byrden å anmelde en nærstående person, da dette kan oppleves som vanskelig i frykt for at en anmeldelse skal eskalere problemet. Offerets redsel for represalier anses i tillegg som en bakenforliggende årsak til at påtalebegjæringen ble trukket tilbake i mange tilfeller (Skjørten 2002 i Aas 2009). Innføringen av offentlig påtale kan betraktes som startsignalet for å bygge ned barrierene rundt vold i nære relasjoner som et privat problem.

I 1989 ble bl.a. "vold som har karakter av mishandling" tilføyet i straffelovens § 232 i straffeskjerpene øyemed, spesielt orientert mot "(...) gjentatte overgrep i par eller familieforhold (...)" (Matningsdal 1995: 584 i Aas 2009: 60).

Straffeprosesslovens § 222a vedrørende besøksforbud ble innført i 1995 (Aas 2009). Braathen og Molstad (2001 i Aas 2009) hevder at bestemmelsen hovedsakelig skal forebygge vold i nære relasjoner, men at den ikke er begrenset til dette formålet.

I straffeprosesslovens § 222a først ledd, bokstav a) fremkommer det bl.a. at:

"Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person"

I tredje ledd, bokstav a) og b) fremkommer det at:

“Besøksforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys å oppholde seg på et bestemt sted, eller å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person.”

Fjerde ledd tilkjenner at:

“Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.”

“Påtalemyndigheten må snarest mulig, og senest tre dager etter beslutningen, bringe saken inn for forhørsretten for å opprettholde forbudet” (Aas 2009: 60).

Bestemmelsen har en abstrakt karakter ved at den regulerer kontakten mellom potensielle gjerningspersoner og ofre. Den har videre en forebyggende effekt ved at gjerningsperson og offer er fysisk avskåret fra å ha kontakt med hverandre.

I 2001 ble det foretatt en straffeskjerpelse ved brudd på besøksforbudet. Strafferammen ble skjerpet slik at politiet kunne pågripe og varetektsfengsle gjerningspersonen ved brudd på beslutningen. I 2003 ble bestemmelsen utvidet til å omfatte besøksforbud i eget hjem. Et slikt besøksforbud kan i det lengste vare i tre måneder av gangen. Vilkårene er imidlertid skjerpet proporsjonalt med beslutningens inngripende virkning i den private sfære (Aas 2009).

I 1997 ble det gjennomført et prøveprosjekt med voldsalarmer initiert av Politi- og justisdepartementet som ble gjort permanent i 1999. Ordningen med voldsalarm er et “beskyttelsestiltak” for “volds- og trusselutsatte i samboerforhold og ekteskap (...)” (Aas 2009: 61). Mobile voldsalarmer muliggjør stedsangivelse for voldsutøvelsen og direkte kommunikasjon mellom politi og offer (Rundskriv 2003 / 025 fra Politidirektoratet i Aas 2009).

Videre har sperret adresse blitt innført som et virkemiddel for voldsutsatte personer. Det opereres med adressesperring på ulike nivåer. Adressesperring kode 7 angir at adressen ikke meddeles til private personer og institusjoner. Det mest restriktive adressesperringen, kode 6, angir at adressen ikke utdeles til noen, med unntak av betrode personer i Skattedirektoratet (Aas 2009).

I “Retten til et liv uten vold” (NOU 2003:31) ble datidens strafferettslige virkemidler mot vold i nære relasjoner kritisert av utvalget for å være mangelfulle. De fanget ikke

kompleksiteten i voldsutøvelsen. Enkeltstående legemskrenkelser etter straffelovens § 228, første ledd ga ikke politiet anledning til å pågripe mistenkte gjerningspersoner. Den “psykiske volden” ble ikke fanget opp av gjeldende lovverk (NOU 2003:31, s. 144 i Aas 2009). Utvalget argumenterte for at: “Det er summen av lovbrudd – det at hun hele tiden lever under trusselen om voldsbruk – som kjennetegner vold mot kvinner i nære relasjoner” (NOU 2003:31, s. 144 i Aas 2009: 62).

Utvalget påpeker at voldsutsatte kvinner lever under et psykisk press som følge av gjentatt voldsbruk fra partneren. Utvalget fremsatte et forslag om en spisset og helhetsorientert straffebestemmelse som fanget opp kompleksiteten i vold i nære relasjoner. Den 21. desember 2005 kom endringene i straffelovens § 219. Loven ble spisset inn mot mishandling i nære relasjoner. Handlinger som ble oppfattet som mishandling ble formulert som: “true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke.” Kravene til straffbare trusler ble lempet slik at “psykisk vold” ble gjort straffbart. Det kreves imidlertid gjentagelse over tid. Mindre alvorlige og gjentakende legemskrenkelser åpnet for at politiet kunne pågripe mistenkte på stedet (Aas 2009). Straffeloven § 219 utvider tidshorizonten slik at gjerningspersonens voldsutøvelse over tid fanges opp (Ot. prp nr. 113, 2004-2005 i Aas 2009:62).

3.2 En interessekonflikt mellom politi og offer

Aas (2009) kategoriserer ofre basert på kjennetegn ved deres atferd og handlingsmønster i møtet med politiet i etterkant av at det har vært utøvd vold i nære relasjoner. Det skilles mellom det “ideelle” offer, det “medskyldige” offer og det ”motstridige” offer.

Det ideelle offer tilkjenner et uskyldig og samarbeidsvillig offer som passer inn i politiets arbeidsmetodikk. Det medskyldige offer blir, basert på sin atferd, vurdert som en medvirkende og medskyldig part i voldsutøvelsen som finner sted i relasjonen. Det motstridige offer betegner et offer som oppleves å motarbeide politiets interesse for ivaretagelse av offerets interesser etter voldsutøvelsen.

Politiets inngripen mot vold i nære relasjoner bærer med seg en rekke juridiske elementer. Innhenting av opplysninger for å belyse den påfølgende straffesaken er et svært sentralt element i politiets håndtering av situasjonen. Det krever at offeret samarbeider med politiet ved blant annet å forklare hendelsesforløpet. Det “motstridige” offer opptrer ikke i takt med politiets forventninger, krav og ønsker på dette planet (Aas 2009). En politimann i Aas sitt

kvalitative materiale uttrykker det slik: “Da blir de plutselig venner og vi er fienden” (Aas 2009: 218).

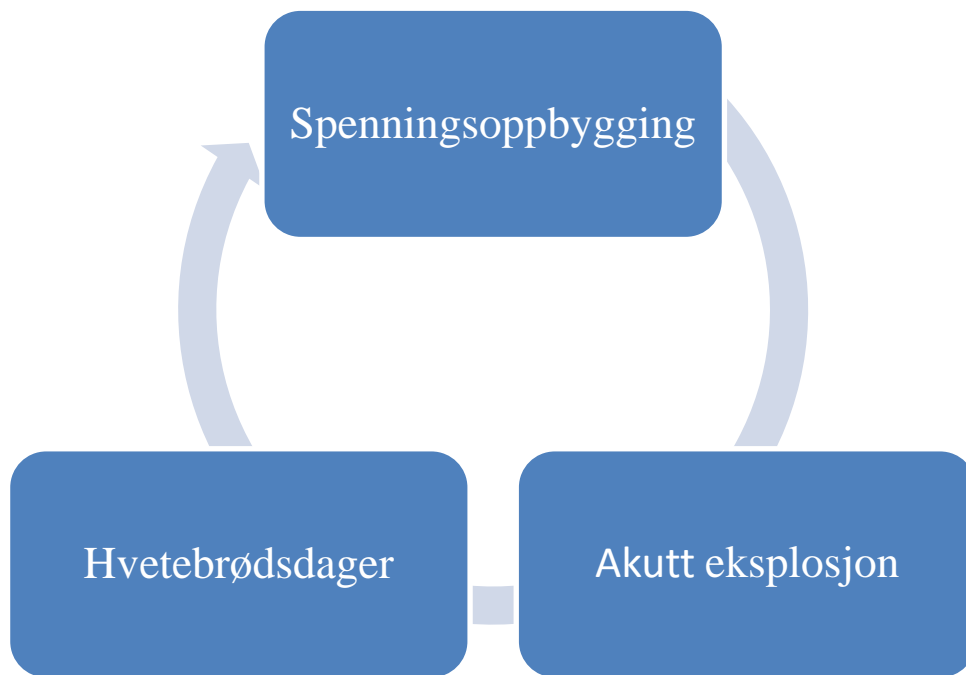
I en slik situasjon identifiseres en avstand mellom politiets og offerets interesser ved at offeret viser motstand mot politiets velmenende initiativ til å hjelpe. Katarina Jacobsson betegner offeret som en “juridisk anomali” eller “juridisk avvik”: Offerets motvilje mot å samarbeide med politiet oppleves som en handling for å beskytte eller skåne gjerningspersonen for politiets potensielle handlinger i situasjonen. Det kan igjen føre til at offeret oppfattes som potensielt medskyldig (Jacobsson i Aas 2009: 218). Ved at politiet tilskriver motmakten som en personlig egenskap fremfor et resultat av livssituasjonen til offeret, kan utfallet bli en attribusjonsfeil som utleder irrasjonelle oppdragsløsninger. En bred empatisk tilnærming synes å være en forutsetning for å skape en helhetlig forståelse av offerets reaksjonsmønster.

Motstykket til det juridiske avviket er et offer som innfrir politiets forventninger ved å anmelde forholdet og avgi forklaring slik at straffesaken kan gjennomføres i full skala. I internasjonal forskningslitteratur er det dokumentert en vidtgående motstand fra offeret mot rettsprosessen i saker som omhandler vold i nære relasjoner (Aas 2009). Det kan innvendes mot forståelsen av fenomenet som et “juridisk avvik” at emosjonelle reaksjoner forankret i frykt for og/eller trusler om etterfølgende voldsutøvelse dersom offeret samarbeider med politiet, er en alminnelig årsak til offerets motstand.

Politiets juridiske interesser i å få til et tilfredsstillende samarbeid med offeret for å belyse straffesaken står steilt mot offerets behov, interesser og ønsker. Det skaper en betydelig interessekonflikt mellom det politiet oppfatter som sitt mandat og offerets egne behov i situasjonen.

På den andre siden finnes det forskning på ofrenes reaksjonsmønster i møtet med politiet. Disse tar utgangspunkt i et illustrerende bilde av ofrenes komplekse livssituasjon og ofrenes uttrykte ønsker og behov. Disse funnene kan kaste lys over ofrenes motstridende tone med politiet og skape en flersidig forståelse av offerets vilje til å samarbeide med politiet.

“Voldshjulet” gir en beskrivelse av handlingsmønsteret til offer og gjerningsperson der vold utøves i nære relasjoner. Hjulet består av tre faser som viser hvordan vold i nære relasjoner har en tendens til å gjenta seg i en sirkulær prosess. Fasene betegnes som “spenningsoppbygging,” “akutt eksplosjon” og “hvetebrødsdager” (Politidirektoratet 2009: 9)

Figur 1 - “Voldshjulet” (Politidirektoratet 2009: 9) – illustrasjon av den sirkulære prosessen

I fasen “spenningsoppbygging” viser voldsutøveren en dominant og kontrollerende karakter på det mentale planet. Offeret forsøker å imøtekomme voldsutøverens krav og ytringer, men kan i tillegg fremprovosere en voldshandling fra gjerningspersonen for å ventilere det mentale trykket som skapes ved å vente på en kommende voldshandling. I ytterste konsekvens kan det medføre at politiet agerer overfor feil person eller vurderer partene som jevnbyrdige. Maktstrukturen i relasjonen er ofte ikke tilgjengelig for politiblikket ved politiets korte besøk i private hjem (Aas 2009). Eksempelvis kan gjerningspersonen isolere offeret fra andre, overreagere for bagateller, skrike, rope og kritisere ofte. På den andre siden har offeret en følelse av å gå på nåler hjemme, forsøker å roe gjerningsmannen, går med på alle krav og gjør alt for å tilfredsstillere (Politidirektoratet 2009).

I fasen “akutt eksplosjon” kulminerer den oppbygde spenningen i en eller flere voldshandlinger. Det initieres beskyttelsestiltak, gjerningsperson pågripes og det opprettes sak i mange tilfeller. Offeret anses som tilgjengelig og samarbeidsvillig av politiet. Gjerningspersonen kan for eksempel ta i bruk slagvåpen eller andre våpen, dra i håret, sparke og slå, fremsette trusler eller begå seksuelle overgrep. Offeret kan bli apatisk, tilkalle politiet, forsøke å skjerme barna, forsvare seg selv eller flykte (Politidirektoratet 2009: 9)

“Hvetebrødsdager” er den siste fasen i den sirkulære prosessen. Fasen kjennetegnes av at gjerningspersonen forsøker å kompensere for den smerte og urett vedkommende har påført

offeret. Som en etterfølgende virkning av gjerningspersonens iherdige innsats for å gjenvinne tillit hos offeret, forekommer det hyppig at offeret trekker påtalebegjæringen, ber om at besøksforbud oppheves og voldsalarm innleveres. Denne forsoningsprosessen eksemplifiseres ved at gjerningspersonen kan tryggle og be om tilgivelse, kjøpe blomster, gaver, sjarmere og erklære sin kjærlighet, love at det aldri skal skje igjen og at vedkommende skal søke behandling. På den andre siden fester offeret lit til gjerningspersonen, flytter hjem igjen, stanser separasjonsprosessen, føler seg glad og lettet og håper at det ikke skal skje igjen. Etter en stund veksler kjennetegnene ved parforholdet tilbake til første fase og gjentar syklusen i kjent mønster (Politidirektoratet 2009: 9).

“Voldshjulet” tilkjenner et underliggende budskap om at relasjonelle bånd sammenvevet av voldsutøvelse, avhengighet og kjærlighet kan være vanskelige å bryte ut av. Samtidig uttrykker det underliggende budskapet at politiets juridiske verktøy for å håndtere vold i nære relasjoner ikke er tilstrekkelig i de tilfellene offeret ikke ønsker å samarbeide fullt ut med politiet. Det kan forstås som et tegn på at offeret har behov en annen håndtering av voldsproblemet som utspiller seg i parforholdet.

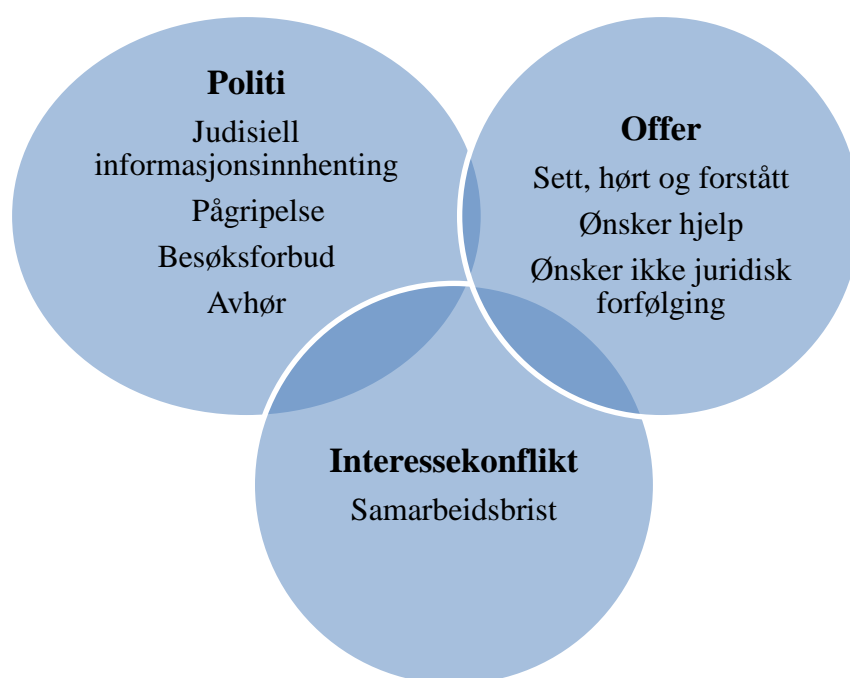
Et kvalitativt studium gjennomført av Vibeke Lund underbygger påstanden om at det eksisterer et gap mellom politiets sakshåndtering og offerets interesser. Gjennom intervjuer med voldsutsatte kvinner konkluderer Lund med at kvinnene etterspør omsorg og forståelse for sin livssituasjon. Politiet hadde imidlertid en juridisk innfallsvinkel på saken (Lund 1992 i Aas 2009).

Carolyn Hoyle (1998 i Aas 2009) gransket også forholdet mellom politiets og mishandlede kvinners interesser. Et sentralt funn i Hoyles kvalitative studium er at kvinnene ikke fremsatte et ønske om at mannen skulle bli arrestert, selv om det forekom i enkelte situasjoner. Hoyle peker på at politiet ofte ble tilkalt når overgrepet hadde eskalert til en akutt situasjon, slik at tilkallingen av politiet kunne tolkes som et rop om hjelp.

“Flere kvinner ga også uttrykk for at de ønsket å skremme mannen, men ikke at han skulle straffes. Det er hjelp – og ikke straff – som mange etterlyste for mannens del” (Hoyle 1998 i Aas 2009: 226).

Alan Bourlet (1990 i Aas 2009) understøtter funnene til Hoyle. Etter en intervjuundersøkelse peker han på at 3 av 38 kvinner ønsket at mannen ble pågrepet. Kvinnene ønsket imidlertid at volden skulle opphøre, at politiet hjalp til og viste forståelse for deres situasjon.

Hoyles funn samsvarer med mekanismen som visualiseres i voldshjulet. Politiet blir tilkalt når situasjonen har eskalert til et voldelig overgrep. I dette kritiske øyeblikket får politiet innpass i den komplekse tilværelsen – likevel peker funnene på et avvik mellom politiets fremgangsmåte og ofrenes behov og interesser som vanskeliggjør samarbeidet. Det juridiske jaget om å bevise eller motbevise skyld, eller undersøke om vilkårene for pågrepelse foreligger, slår sprekker i grunnen mellom politiet på den ene siden og offer og gjerningsperson på den andre. Tenkelige utfall av en slik samarbeidsbrist kan være en henlagt straffesak, vedvarende overgrep og et offer som verken føler seg sett, forstått eller hørt.

Figur 2 - “Interessekonflikt” (Aas 2009, Hoyle 1998, Lund 1992) – illustrasjon av interessekonflikten mellom politi og offer

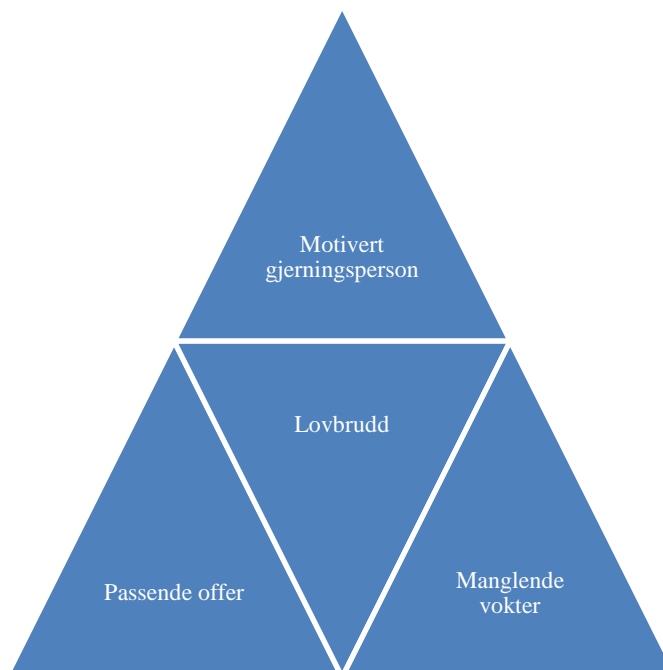
Disse forskningsfunnene påpeker at den strafferettslige utviklingen og håndteringen av vold i nære relasjoner ikke er fullstendig kompatibel med offerets vurdering av og opplevelse av tilfredsstillende håndtering fra det offentlige apparatet. På motsatt side står den norske rettsstatens grunnprinsipper om moral og etikk, menneskeverd, menneskerettigheter, individual- og allmennprevensjon ubøyelig i mot. Grunnprinsippene utgjør grunnlaget for strafferettslig forfølgning og intervensjon ovenfor vold i nære relasjoner. Riksadvokatens rundskriv om vold i nære relasjoner er uomtvistelig: “For alle tilfeller gjelder at straks politiet forstår at en kan stå overfor en familievoldssak, skal det settes i gang etterforskning for å klarlegge hva slags straffbare forhold som kan være begått og deres omfang og varighet” (Riksadvokatens rundskriv 3/2008: 3).

I det følgende vil det drøftes om en offerorientert tilnærming basert på offerets forventninger, behov og interesser som utgangspunkt for politiets innsats vil øke sannsynligheten for at politiet i større grad kan forebygge gjentatt vold i nære relasjoner.

3.3 “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen

3.3.1 Hvordan kan politiet forebygge gjentatt vold i nære relasjoner ved bruk av “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen?

Forebyggingsmodellen er utviklet i tråd med grunntanken om at kriminalitet, i dette tilfellet vold i nære relasjoner, oppstår når følgende tre faktorer, eller forutsetninger, er til stede: Et passende offer, mangel på vokter og en motivert gjerningsperson. Teorien blir omtalt som “Rutineaktivitetsteorien.” (Hanmer m.fl. 1999).

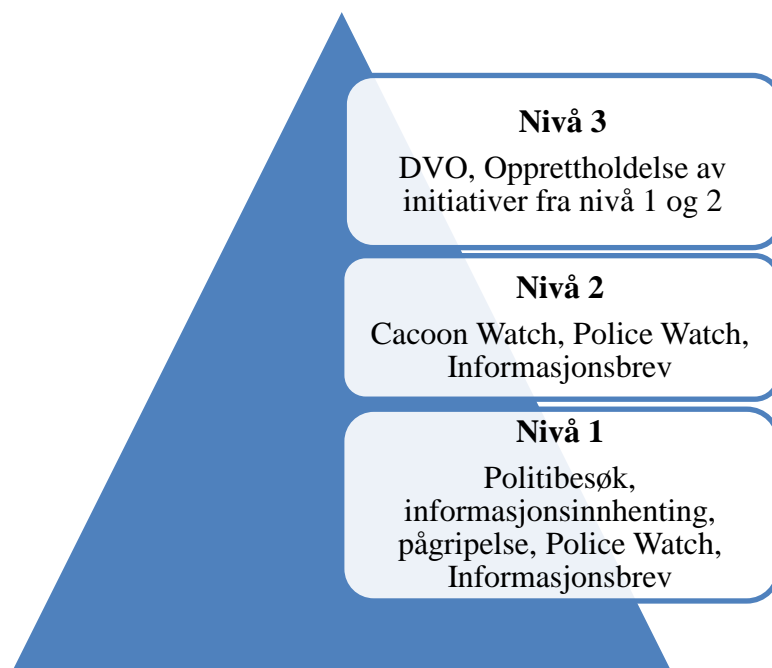

Figur 3 - “Kriminalitetstriangelen” (Myhre Lie 2011: 258) – illustrasjon av rutineaktivitetsteorien

Disse forutsetningene trekker opp rammeverket som må være til stede for at vold i nære relasjoner kan oppstå. I forlengelsen av disse forutsetningene er det utviklet et treleddet intervensjonsprogram som tar sikte på å påvirke og manipulere forutsetningene som skaper grunnlaget for voldsutøvelsen. Siktemålet er å blokkere for momenter i situasjonen som utløser voldelig atferd, såkalt “situasjonell forebygging” (Myhre Lie 2011).

Påvirkningen skjer gjennom en intervensjonsprosess innordnet i tre nivåer. Hvilket nivå politiet intervensjoner på bestemmes ut i fra variablene tidligere voldsanvendelse mot nåværende eller forhenværende partner, voldens alvorlighetsgrad og nye registrerte

voldshendelser. Et uttrykt mål i modellen er at den skal motvirke tilbakevendende viktisering av kvinner som lever i nær relasjon til en voldsutøver (Hanmer m.fl. 1999).

Figur 4 - “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen (Hanmer m.fl. 1999) – illustrasjon av intervensjonsnivåene

Hvert enkelt nivå består av tiltak overfor både offer og gjerningsperson. På nivå én initieres et politibesøk på den aktuelle adressen, det iverksettes informasjonsinnhenting vedrørende uoverensstemmelsen eller voldsovergrepet. Om nødvendig iverksettes pågrepelse (Aas 2009). Videre opprettes en “Police Watch” der politiet gjør seg synlig for offer og gjerningsmann i nabolaget to dager i uken i seks uker. Det blir i tillegg sendt ut et informasjonsbrev til offer og gjerningsperson med aktuell informasjon om hjelpeinstanser og eventuell saksgang ved siktelse, varetektsfengsling og behandling i rettsvesenet (Hanmer m.fl. 1999).

Dersom tiltakene på nivå én viser seg utilstrekkelige slik at politiet må rykke ut på nytt til adressen, blir intervensjonen justert til nivå to. På dette nivået presenteres en såkalt “Cacoon Watch.” Samtidig opprettholdes “Police Watch” og nytt informasjonsbrev tildeles offer og gjerningsperson (Aas 2009). Dette initiativet er kjennetegnet ved at det implementeres økt primær- og sekundærkontroll. Det sosiale nettverket, herunder familie og venner, samt aktuelle hjelpeinstanser, flettes inn og informeres om situasjonen mellom offer og gjerningsperson. Hensikten er at det sosiale nettverket skal støtte og hjelpe offeret, samt melde i fra til politiet dersom fortsatt voldsbruk oppdages. Denne intervensjonen er avhengig

av offerets uttrykte samtykke. Gjerningspersonen informeres om tiltaket. (Hanmer m.fl. 1999). Statistisk materiale viser at kun 19 - 35 % av kvinnene som fikk tilbudet om “Cacoon Watch” ønsket dette (ibid: 16-17).

Ved ytterligere voldsutøvelse iverksettes nivå tre. Tidligere politiinitiativ opprettholdes. I tillegg tilføres et hjemmebesøk av en “Domestic Violence Officer” (DVO) som har det overordnede ansvaret for at modellen etterfølges. Besøkets formål er at DVO og offer i samråd skal kartlegge hjelpebehovet. I møtet kan voldsalarm være et aktuelt tema. Et annet tema er spesifikke hjelpeinstanser og oppretting av kontakt med disse. Det blir også iverksatt tiltak overfor gjerningspersonen gjennom kriminalomsorgen (Hanmer m.fl. 1999: 19-20 i Aas 2009: 254).

Erfaringsmessig er kvelds- og nattsett i politiet i mindre grad styrt av administrative gjøremål, fremstilling av varetektsinnsatte for fengsling eller vakthold i rettssaker enn formiddagssettene. På kvelds- og nattsett er politiressurser i større grad frigjort til å foreta politiinitiativ på egenhånd. Det er naturlig å anta at vold i nære relasjoner som oftest skjer på kvelds- og nattestid ettersom at befolkning som regel er på arbeid eller skole på dagtid. Modellen vil sannsynligvis av den grunn ikke kreve ytterligere ressurser ved implementering, da fristilte ressurser på kvelds- og nattestid kan anvendes til gjøremålene beskrevet i modellen. Det fremkommer i modellen at “lite ekstra ressurser var påkrevd for å gjennomføre prosjektet” (Hanmer m.fl. 1999: 40 i Aas 2009: 255). Dessuten kan tråden tas opp igjen på et senere tidspunkt dersom en akutt situasjon skulle inntre under besøket.

3.3.2 Modellens forebyggingseffekt på gjentatt vold i nære relasjoner

Forebyggingseffekten måles mot en kontrollgruppe som ikke mottok politiinitiativer beskrevet i modellen. I de tilfellene politiet iverksatte tiltak etter nivå én, ble det i 75 % av tilfellene ikke nødvendig med ytterligere politibistand. Dette tallet ble redusert til 63 % i kontrollgruppen (Hanmer m.fl. 1999: 24 i Aas 2009: 254). Ved en sammenligning av disse tallene viser det seg at tidlig intervensjon med modellen hadde en positiv, motvirkende effekt på voldseskalering. Tiltak etter nivå to og tre ble dermed ikke nødvendig ved mange tilfeller.

Prosjektet viser imidlertid at tilfeller som eskalerer til nivå to eller tre, fører til hyppigere utrykninger som følge av ny voldsanvendelse. På nivå to var det i 54 % av tilfellene ikke nødvendig ytterligere politibistand. På nivå tre var dette tallet redusert til 36 %. Jo høyere nivå politiinnsatsen iverksettes på, desto større blir sannsynligheten for gjentatt voldsanvendelse

(Hanmer m.fl. 1999: 24). Tallene viser at jo tidligere politiet intervensjoner, desto større er den forebyggende effekten (Aas 2009: 254).

I de tilfellene menn utøver alvorlig vold eller har en markant voldskarriere bak seg, blir politiinitiativet plassert direkte på nivå to eller tre ved første besøk. Det bidrar til at gjentakelseshyppigheten på voldsbruk øker på nivå to og tre som følge av at disse er mer tilbøyelige til å anvende vold: "Politiintervensjonen har langt større forutsetninger for å virke forebyggende for menn uten en betydelig voldskarriere vs. menn som har omfattende aggresjonsproblemer" (Fagan 1989 i Aas 2009: 255).

3.3.3 Positive og negative bemerkninger ved modellen

Modellen består av en stegvis opptrapping av intervensjonsinitiativ som ikke hovedsakelig består av strafferettslige verktøy (Aas 2009). Modellen viser imidlertid at politiet benytter seg av intervensjonsinitiativ som er kompatible med gjeldende offerkunnskap belyst under avsnitt 3.2. Tilnærmingen politiet benytter samsvarer med offerets ønsker, behov og forventninger, nemlig at gjerningspersonen ikke blir pågrepet, men at situasjonen blir avhjulpet med alternative verktøy slik at volden kan reduseres eller opphøre.

Den offerorienterte tilnærmingen kan være en potensiell forklaring på at situasjonen ikke stagnerer i en interessekonflikt mellom politi og offer. Interessekonflikten der offerets behov, ønsker og forventninger ikke er kompatible med politiets strafferettslige virkemidler kan medføre stagnasjon ved at offeret ikke ønsker å forklare seg, trekker tilbake forklaring eller ønsker å oppheve et besøksforbud.

Ved at politiet med sin forskningsbaserte offerkunnskap imøtekommer offeret på disse punktene, blir dørene inn til problemet holdt åpne i stedet for at de stenges igjen. Det utleder en enestående mulighet til å påvirke volden gjennom alternative intervensjonskanaler som situasjonell forebygging i form av primær- og sekundkontroll. Motsatsen kan være at strafferettslige verktøy kveler samarbeidet med politiet, og muligheten for intervensjon og påvirkning forvitrer.

Modellen søker å motvirke den skjulte og isolerte volden i nære relasjoner ved å integrere strukturerte, sosiale primærkontrolltiltak. Det illustreres gjennom den såkalte "Cacoon Watch," der offerets sosiale nettverk, venner og familie flettes inn for å motvirke, oppdage og videreformidle informasjon om eventuell fortsatt voldsutøvelse (Hanmer m.fl. 1999).

Sosiologien argumenterer for at primærkontroll har større påvirkningskraft på individer i et samfunn enn sekundærkontroll. Dette er imidlertid avhengig av at individet vektlegger

primærgruppens synspunkt om seg selv. Så lenge denne funksjonen er intakt vil behovet for sosial sekundærkontroll lempes og frigjøre politiressurser sett i perspektiv av problemorientert politiarbeid. “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen opererer dermed i takt med sosiologiens forståelse av relasjonell påvirkningskraft og mellommenneskelig kontroll i nære relasjoner (Egidius 1998, Helland 1998, Helland & Øia 2000 i <http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Sosial-kontroll/>).

Parallelt med styrkingen av den sosiale primærkontrollen, styrkes den sosiale sekundærkontrollen i form av den såkalte “Police Watch”-funksjonen og integrering av offentlige hjelpe- og støttetiltak. Hensikten er at politiets tilstedeværelse skal manipulere og blokkere for mulighetene for voldsutøvelse i offerets og gjerningspersonens tilværelse. Denne intervensjonen inngår som et element i den situasjonelle forebyggingen ved at politiet øker risikoen for oppdagelse (Aas 2009).

Det kan imidlertid innvendes mot modellen at den i stor grad fokuserer på situasjonell manipulasjon og i liten grad integrerer tiltak mot personlige, voldsutløsende egenskaper ved gjerningspersonen. Gjerningspersonens indre motivasjon blir ikke kartlagt. Selv om volden opphører i den nære relasjonen, innebærer en slik neglisjering av indre motivasjon en reell risiko for forflytning av voldsutøvelsen til andre mennesker eller at volden utøves som psykisk mishandling (Aas 2009). Det er således mulig å identifisere en manglende personorientert forebyggingsstrategi for å endre personlige egenskaper ved gjerningspersonen.

Isdal (2000) nevner ulike årsaker til at menn utøver vold mot kvinner. Han peker blant annet på at menn eksternaliserer volden ved å tilskrive egenskaper eller atferd hos offeret som utløsende faktor for voldsutøvelsen, at de normaliserer voldsutøvelsen og at de oppfatter voldsutøvelse som en legitim rettighet. Disse årsakene kaster lys over en dyptgående voldsproblematikk som krever personorientert forebygging i form av eksempelvis behandling eller samtaler i tillegg til situasjonelle tiltak. En slik forståelse av menns voldsutøvelse samsvarer med funn i “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen som viste hyppigere utrykning til parforhold der gjerningspersonen hadde utøvd vold flere ganger (Hanmer m.fl. 1999).

Stigmatisering åpenbarer seg som en potensiell negativ hake ved modellen. Gjentatte besøk av uniformert politipersonell, hyppig patruljering i nærområdet og økt tilstedeværelse av personer i det primære nettverket og offentlige støtte- og hjelpeapparater kan føre til at offer og gjerningsperson føler seg “merket.” Den subjektive opplevelsen av å skille seg

bemerkelsesverdig ut fra omgivelsene kan være belastende. Det er også en reell mulighet for at offer og gjerningsperson stemples som avvikere av naboer og personer i nærmiljøet, og således støtes ut av det sosiale fellesskapet som følge av at de ikke opptrer i takt med det forventede atferdsmønsteret (Egideus 1998, Korsnes m.fl. 1997 i <http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Stigmatisering/>).

Det kan også innvendes mot at “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen ikke har en strukturert plan for håndtering av barn som lever med vold i nære relasjoner. Barn har behov for trygghet, et ønske om å leve i en tilværelse uten vold, de er redde for å miste mor eller far i en strafferettslig prosess eller ved involvering av barneverntjenesten og de har et behov for å bli sett og hørt i den tilværelsen de lever i (NOU 2003: 31). Barn er sårbare mennesker på lik linje med voksne, og må inkluderes i det offentlige arbeid mot vold i nære relasjoner.

Kapittel 4 Avslutning

4.1 Konklusjon

Vold i nære relasjoner utspiller seg i kulissene av samfunnet. Kriminalitetssegmentets skjulte karakter utsetter mennesker for skadelige påkjenninger som er uforståelige for utenforstående mennesker. Det er derfor viktig at politiet avdekker, reagerer på og forebygger vold i nære relasjoner. I besvarelsen har jeg pekt på sentrale utfordringer som ligger i spenningsfeltet mellom politiets interesse i å slå ned på vold i nære relasjoner og ofrenes ønsker, behov og forventninger. Utfordringene kan kvele politiets mulighet til påvirke og forebygge voldsutøvelse i nære relasjoner. Jeg har også pekt på mulighetene som ligger i en offerorientert tilnærming ved bruk av forskningsbasert offerkunnskap.

Ved bruk av “Domestic Violence and Repeat Victimization”-modellen har politiet en mulighet til å påvirke og forebygge vold i nære relasjoner i stedet for at samarbeidet med offeret kompliseres eller umuliggjøres ved bruk av strafferettslige virkemidler.

Situasjonelle tiltak beskrevet i modellen har beviselig en positiv effekt på forebygging av gjentatt vold i nære relasjoner. Imidlertid eksisterer en mangelfull tilnærming til barn og parforhold der voldsutøveren har økt tilbøyelighet til voldsanvendelse (Hanmer m.fl. 1999). Her vil det være nødvendig med ytterligere intervensjon i form av personorientert forebygging. Modellen har i tillegg utfordringer vedrørende intervensjon som fører til offentlig eksponering av de berørte partene, noe som kan lede til stigmatisering.

Modellen bærer på en kunnskapsbasert og systematisk forebyggingsstrategi som stimulerer behov og interesser hos både politi og offer. Modellen kan fungere som et fundament for utvikling av en helhetlig forebyggingsmodell for gjentakende vold i nære relasjoner. En helhetlig forebyggingsmodell bygget på tverretattlig samarbeid og en strukturert intervensjonsplan for alle berørte parter i relasjonen. Politiet er sannsynligvis ikke i stand til å håndtere vold i nære relasjoner alene. Det kreves kompetanse fra flere private og offentlige samfunnsinstanser.

Referanseliste

Selvvalgt pensum:

Aas, G. (2009). Politiinngrep i familiekonflikter, en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo. Oslo: Universitetet i Oslo. *Antall sider: 340.*

Hanmer, J., Griffiths, S. & Jerwood, D. (1999). Arresting Evidence: Domestic Violence and Repeat Victimisation. London. Home Office. Police Research Series 104. *Antall sider: 54.*

Støttelitteratur og -publikasjoner:

Dallan, O. (2010). Metode og oppgaveskriving for studenter, 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademiske Forlag.

<http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Sosial-kontroll/> 20. mars 2013

<http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Stigmatisering/> 20. mars 2013

<http://www.phs.no/om-phs/nyheter/nyhetsarkiv/2011/mai/sara-nytt-verktoy-for-risikovurdering-ved-familievold/> 20. mars 2013

Isdal, P. (2000). Meningen med volden. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Lie, E. M. (2011). I forkant. Kriminalitetsforebyggende politiarbeid. Oslo: Gyldendal Akademisk.

NOU 2003:31. (2003). Retten til et liv uten vold. Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Hentet 21. november 2012 fra

<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20032003/031/PDFS/NOU200320030031000DDDPD FS.pdf>

Ot.prp.nr.113 (2004-2005). Hentet 20. mars 2013 fra <http://www.lovdata.no>

Politidirektoratet. (2009). Politiets arbeid med vold i nære relasjoner. Oslo: Politidirektoratet.

Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3 (2008). Familievold. Hentet 9. mars 2013 fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2008/Rundskrivnr3for2008-Familievold.pdf>

Straffeloven. (1902). Almindelig borger Straffelov av 22. mai 1902. Hentet 21. november 2012 fra http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19020522-010.html&emne=STRAFFELOV*&&

Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25. Hentet 21. desember 2012 fra http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19810522-025.html&emne=STRAFFEPROSESSLOV*&&